

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

10
2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 950 sahifa, 30-oktyabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umriqov, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent
Djumaniyazov Maqsud Allanazarovich, Qoraqalpog'iston Respublikasi Tabiat resurslari qo'mitasi raisi
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasida professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna SamDu IS instituti professori
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Nomozova Qumri isoyevna Geologiya fanlari universiteti "Iqtisodiy geologiya" kafedrasida dotsenti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU Ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar departamenti rahbari
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU huzuridagi PKQTUMOTMXHB mutaxassis

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Qishloq xo'jaligida innovatsion xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	8
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich , professor, Zaynutdinova Umida Djalalovna , dotsent	
O'zbekiston-Turkiya do'stligi azaliy qadryatlarimiz zaminida yashab kelmoqda.....	13
O'sman Mesten , Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya-O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari	
O'zbekistonda turizm sohasining rivojlanishini davlat tomonidan	
qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish.....	15
Akkulov Abdulaziz Uralboyevich , mustaqil tadqiqotchi	
O'zbekiston Respublikasini "Yashil" iqtisodiyotga o'tish istiqbollari. Muammolar va yechimlar.....	19
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li , doktorant	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda "Yashil" iqtisodiyotning o'rni.....	26
Sevara Yaxshimuratova Rustam qizi , assistent-o'qituvchi	
Sanoat barqarorligini ta'minlashda yashil energetikaning o'ziga xos xususiyatlari.....	29
Kadirov Abdumalik Matkarimovich	
Republikamizda "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishda agroxizmatlarni	
rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	36
Mirzayev Q. J. , i.f.d., professor; Jonuzokov M. K. , assistent o'qituvchi	
"Yashil" obligatsiyalarni muomalaga chiqarishning nazariy va amaliy jihatlar.....	40
E. I. Nosirov , i.f.n., dotsent	
Turizm sohasidagi loyihalarni kreditlash amaliyotini takomillashtirish.....	46
Matkabulova Dilorom Xalilullayevna , PhD	
Koreya Respublikasida yashil (eko) turizmning rivojlanish yo'nalishlari va muammolari.....	51
Islomova Dilrabo Salomovna , kafedra assistenti	
Moliyaviy menejment tizimini transformatsiyalashda raqamli marketing	
samaradorligini baholashning nazariy yondashuvlari.....	55
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich , PhD, dotsent	
Samarqand viloyati ekologik turizm salohiyatidan samarali	
foydalanish asosida ekoturizm klasterlarini shakllantirish.....	62
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi , i.f.b.f.d.; Axrorov Farxod Baxriddinovich , i. f. n.; Xo'jamov Bobur , tadqiqotchi	
Ichki turizmni rivojlantirishda davlatning o'rni.....	68
Dehqonov Burxon Rustamovich , tayanch doktorant	
O'zbekistonda turizm sohasini rivojlanishiga global trendlarning ta'siri.....	72
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich , i.f.d., professor	
Assessment of the Current State of the Market and Procedure For Lending	
to Subjects of Tourism Services of the Republic of Uzbekistan.....	79
Karimova Aziza Maxomadrizoyevna , PhD, docent; Maqsudov Orif Shakirovich , assistant	
Islomiy moliya instrumentlari (muzoraba va mushoraka) va ularni tijorat banklarida qo'llash.....	84
Madraximova Gulasal , dotsent; Safarova Nasiba , magistrant	
Mamlakatimizda "Yashil" iqtisodiyot asosida barqaror rivojlanishni ta'minlashning o'ziga xos jihatlar.....	90
Mustafaqulov Yangiboy Bo'riqulovich , Todjimamatova Mashhura Erkinovna ;	
Nurmatova Hilola A'zamovna ; Berdieva Aziza G'anisher qizi ; Egamberdieva Oydin Abror qizi	
Ways to Improve the Green Recovery in Uzbekistan by Investment and Trade.....	97
Nurbek Khalimjonov , assistant	
Evaluating the Path Towards Sustainable Tourism Development in the Republic of Uzbekistan.....	102
Khusniddin Egamnazarov	
Nexus Between Climate Change and Energy Consumption in Uzbekistan: A Time Series Analysis.....	106
Sarvar Mamasoliyev ; Shodiyor Toxirov	
O'zbekistonda mice turizmini barqaror rivojlanishida qulay infratuzilma.....	112
Xalimova F. N. , katta o'qituvchi	
Ichki turizmni rivojlantirishning ilg'or xorijiy tajribasi va uni	
O'zbekistonda qo'llashning iqtisodiy afzalliklari.....	115
Matkarimov Jahongir Shamuratovich , mustaqil tadqiqotchi	
Agroturizmni rivojlantirish orqali hududlarning barqaror rivojlantirish imkoniyatlari.....	122
Jo'rayeva Nargiza Abduvohidovna , kafedra dotsenti	
Turizm sektorida milliy hunarmandchilik mahsulotlarining rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	126
Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna , kafedra assistenti	
Роль религиозного туризма в экономике Узбекистана.....	132
Рахимова Дилфуза Мирзакасимовна , преподаватель	
Turistik sanoatining investitsion jozibadorligini boshqarish va samaradorligini baholash.....	139
Sa'dullayeva Gulnoza Sodiq qizi , PhD	
Turizmga innovatsion texnologiyalarni joriy qilish shart sharoitlari.....	144
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li , doktorant	
O'zbekistonning "yashil iqtisodiy strategiyasi" va uni amalga oshirishning asosiy yo'nalishlari.....	147
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich , dotsent	
An Analysis of the Structure of Trade Between China and Uzbekistan.....	150
Cao Gang , PhD Candidate	

"Daka-Tex" MCHJ XKning marketing faolyatining takomillashtirish.....	160
Musyeva Shoira Azimovna , kafedra professori	
Mamlakat iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda oziq-ovqat xavfsizligining o'rni	164
Ibragimov G'ayrat Ablaqulovich , PhD; Shukurova Nilufar Qahramonova , tadqiqotchi;	
Umirov Islombek Furkatovich , tadqiqotchi; Tojiqulov Samandar Orufjon o'g'li , tadqiqotchi	
MDH davlatlarida chorva va parandachilik o'sish dinamikasi	169
Abidov Abdujabbor Abduxamidovich , t. f.n., dotsent	
Tijorat banklarida foiz stavkaning likvidlilikka ta'siri	179
Berdiyarov Baxriddin Tavasharovich , iqtisodiyot fanlari doktori, professor	
O'zbekiston moliya bozorini jahon moliya bozoriga integratsiyalashuvining dolzarb masalalari	186
Burxanov Aktam Usmanovich , i.f.d., prof.; Xudoyqulov Xurshid Xurramovich , i.f.d., prof.	
O'zbekiston Respublikasining Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lishiga oid	191
Ruzibayev Jahongir Nodirovich	
O'zbekistonda ikkilamchi qimmatli qog'ozlar bozori hozirgi holati tahlili.....	194
Ro'ziqulov Abdimo'min Qussam o'g'li , mustaqil izlanuvchi	
Raqamli texnologiyalar orqali turizm industriyasini rivojlantirish usullari	200
R. P. Zarikeyev , mustaqil doktorant	
Korxona iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda inson resurslaridan foydalanish amaliyoti	206
Abdualimov Ashraf Qurbonaliyevich , doktorant	
Oliy ta'lim muassasalarida to'lov-kontrakt shakli mablag'lari bo'yicha xarajatlar	
va ular hisobining amaldagi holati	211
Abdujalilova Dilnoz Abdusattorovna , doktorant	
O'zbekistonda oziq-ovqat bozori nazariy tahlili.....	216
Abduraxmanova Zuxra Toxir qizi , doktorant	
Sug'urta munosabatlarini takomillashtirishning istiqbollari	221
Abdutarapova Dildora Farxodjon qizi , doktorant	
Functions of Management in Education and Its Significance	231
Akhatova Shakhnoza Akram kizi , teacher	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini moliyalashtirishni yangicha	
usullarini o'rganishning ayrim dolzarb masalalari	235
Ametov Quvondik Mamatjanovich , mustaqil izlanuvchi	
Yog'-moy sanoati korxonalari kapitali rentabelligini oshirish yo'nalishlari.....	238
Amirzoda Hamrayev , katta o'qituvchi	
Banklararo to'lov tizimini raqamli iqtisodiyotdagi rolini oshirish choralari.....	244
Amonov Alisher , o'qituvchi	
Baholash faoliyatini raqamlashtirish istiqbollari.....	248
Bobirjon Aktamov , katta o'qituvchi	
Marketing xizmati samaradorligini baholashda PEST tahlil usulining ahamiyati va qo'llash imkoniyatlari	253
Boyjigitov Sanjarbek Komiljon o'g'li , katta o'qituvchi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarining vujudga kelish zarurati, umumiy hisobotlarining tuzilishi	
va O'zbekistonning MHXSga o'tishida vujudga keladigan muammolar va ularni bartaraf etishning istiqbolli	
yo'nalishlari	259
Djurayeva Iroda Bahrom qizi , doktorant, o'qituvchi	
Samaradorlikni korxona iqtisodiyotida tutgan o'rni	265
Fayziyeva Nilufar Shuxrat qizi , PhD, katta o'qituvchi	
Avtomobil transporti korxonalarida amortizatsiya xarajatlari va uning hisobini takomillashtirish masalalari.....	269
G'anibayev Iloxomjon Shokiraliyevich , doktorant	
Turistlar statistik hisobini olib borish bo'yicha xalqaro standartlar va tajribalar tahlili	275
Jumanova Zilola To'ychiyevna , doktorant	
Tijorat banklari ipotekali kreditlarining qaytuvchanlik holatini barqarorlashtirish choralari	280
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li , kafedra o'qituvchisi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni	
amalga oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	284
M. Samiyeva , kafedra assistenti	
Assessment of the Economic Effectiveness of the Railway Transport System	288
Mannonov Shahruhmirza Abdurashidovich , independent researcher	
O'zbekistonda mikromoliya tashkilotlarining iqtisodiy faoliyat samaradorligini oshirish yo'llari.....	294
Nazarova Muslima Nazarovna , PhD, i.f.f.d., katta o'qituvchi	
Mamlakatimizda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	301
Odilov Dilshodjon Tulqinovich	
O'zbekistonda paxtachilik majmuasining iqtisodiy samaradorligini oshirish	307
Xoliqov Tolibjon Luptullaevich , kafedra assistenti	
Ta'lim tizimi boshqaruvida "time menejment" texnologiyalarini qo'llash.....	311
Radjabova Gavxar Umarovna , kafedra dotsenti	
Improving Trade Effectiveness Through Merchandising: Theory and Practice	316
Ravshan Aliyevich Allayorov , Associate Professor	
An'anaviy moliya tizimidagi yangi yondashuv va yechimlar.....	319
Abrorov Sirojiddin , PhD; Bunyod Usmonov , PhD	
Ijtimoiy fondlar va maqsadli jamg'armalar faoliyatini takomillashtirish	325
Samiyeva Gulnoza Toxirovna , PhD, i.f.f.d.	

Tikuv-trikotaj korxonalarining brend jozibadorligini marketing strategiyalari asosida oshirish.....	332
Sh. Sh. Ziyayeva , katta o'qituvchi	
Surxondaryo mintaqasining ekoturizm salohiyati nuqtayi nazaridan baholash	337
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li , mustaqil tadqiqotchi	
Совершенствование учета неиспользованных основных средств в Республике Узбекистан.....	340
Усманов Фаррух Обитжонович , научный сотрудник кафедры	
An'anaviy moliya tizimining metodologik muammolari, shuningdek moliya tizimida yuz beruvchi inqirozlar va ziddiyatli vaziyatlarning yuzaga kelish sabablari	348
Xabibullayev Dadajon Ro'ziboyevich , stajor tadqiqotchi; Sindarov Fazliddin Kaxramonovich , kafedra assistenti	
Dehqon xo'jaliklarida mahsulot yetishtirish samaradorligini oshirishda tomorqa xizmati klasterlarini takomillashtirish	355
Xamrayeva Sayyora Nasimovna , kafedra professori; Ochilova Nargiza Akramovna , doktorant	
Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari	360
Nosirov Javlonbek Jamoliddin o'g'li , doktorant; Raxmatov Ziyodullo Nosirovich , dotsent	
BMT Barqaror rivojlanish maqsadlari doirasida kambag'allikni qisqartirish va oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash masalalari.....	363
Yusupov M. S. , PhD	
Мировые финансовые центры точки роста экономики.....	369
Абдуллаев Анвар Фархадович , PhD., доцент кафедры	
XX asr jadid ma'rifatparvarlari Abdurahmon Toshkandiy va Abdulla Avloniy ijtimoiy qarashlaridagi umumiylik va xususiylik	375
Abrorxon Asatulloev Asatulloevich , PhD	
Математическое обоснование вычисления моды и медианы в статистике.....	379
Бердикулова Ирода Райимкуловна , старший преподаватель; Усманов Шахзод Шохрухович , студент	
Yirik soliq to'lovchi korxonalar faoliyatini rag'batlantirishda soliq ma'murchiligining istiqbollari.....	390
G'aniyev Shaxriddin Vohidovich , i. f. d., Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich , PhD	
Sog'lomlashtirish turizmi klasterlari faoliyatida innovatsion faoliyatni boshqarishning kross-innovatsiyalar asosidagi modeli	395
G'ofurov Azizbek Umarjonovich , mustaqil tadqiqotchi	
Tijorat banklari faoliyatidagi kredit risklarini boshqarishni takomillashtirish yullari.....	400
J. Y. Isakov , i. f. d., professor	
Mehnat bozorining raqamlashgan iqtisodiyotdagi statistik masalalari.....	405
A. Abduvohidov , i. f. d., professor	
Davlat oliy ta'lim tashkilotlarida xarajatlar hisobini yuritish.....	407
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich , PhD	
Актуальная ситуация в сегменте теневой экономики в Республике Узбекистан.....	412
Кожанов Абдимурат , независимый исследователь	
O'zbekistonda moliyaviy hisob va hisobotni MXXSlariga transformatsiya qilishda asosiy vositalar hisobini tashkil etish masalalari	416
Qurbonova Shaxrinov , doktorant	
Erkin iktisodiy hududlarda investitsion faollikni oshirish masalalari.....	420
Qilicheva Kamola Muzaffarovna , mustaqil tadqiqotchi	
Mahalliy byudjetlar xarajatlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida).....	425
Mamayusupov Omonulla Mamatqulovich , erkin izlanuvchi	
Sug'urtada assistans xizmatlarini takomillashtirish	433
Maxmudov A. M.	
Цифровизация бухгалтерского учета.....	439
Мирсодикова Дилобар Дилшод кизи , самостоятельный соискатель	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini rivojlantirishning moliyaviy mexanizmini takomillashtirish.....	445
Nasurova Kamola Ravshanovna , PhD	
Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках.....	451
Нуриллаев Рахмат Ярашевич , к.с.х.н., доцент; Нуриллаев Шердил Жамолiddin угли , магистр	
Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari	456
Pardayev Ithomjon G'ulom o'g'li	
Uy-joy fondi boshqaruvini samarali tashkil etish	460
Berdiyeva Dilfuza Axatovna , PhD, dotsent	
Экономика знаний как высший ступень развития инновационной экономики	466
Хасанхонова Нодира Исаметдиновна , PhD	
Kichik biznes subyektlarini samarali investitsiyalashning ilg'or xorijiy davlatlar tajribasi	471
Ruziyeva Dilobar Isomjonovna , iqtisod fanlari nomzodi	
Davlat-xususiy loyihalarining mazmun-mohiyati, ilmiy-nazariy asoslari	481
Suleymanov Farrux Raximjonovich , mustaqil izlanuvchi	
Комплексный анализ хозяйственно-экономической деятельности и устойчивости АО "Узавтосаноат"	487
Туйчиев Комилжон Лазизович , доцент кафедры	
Экономическая сущность и важность повышения эффективности производства каракулеводческой продукции.....	493
Тулкин Хайтмурадов Фармонов , профессор; Нуриллаев Жамолiddin Ярашевич , докторант	
O'zbekistonda tijorat banklari emission operatsiyalarining dolzarb masalalari	499
O'ktamova Nozima Narzulla qizi , PhD, kafedra dotsenti	

Инновационные методы энергосбережения как способ повышения конкурентоспособности предприятия	503
Хамдамова Гавхар Абсаматовна , к.э.н., профессор	
Hudud sug'oriladigan yerlarida suv resurslaridan foydalanish holati tahlili	508
Shoxujayeva Zebo Safoyevna , i. f. n., professor, katta ilmiy xodim	
Hududlarning moliyaviy-investitsion salohiyatini oshirishning nazariy va amaliy jihatlarini	513
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi , kafedra dotsenti i. f. d.	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda xodimlar faoliyatining axborot tizimlarini samarali tashkil qilish	521
Yuldashev Furqat Nurilloevich , doktorant	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyoti sharoitida elektron biznesni rivojlantirish yo'llari	524
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich , PhD; Akramov G'ayrat Otabek o'g'li , talaba	
An Analysis of Green Taxation and Its Effect on Economic Growth	530
Fayzieva Nargiza Rabimovna , PhD	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning nazariy jihatlarini	537
Qurbonov Jasurbek Pozilovich , kafedra dotsenti	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm industriyasining rivojlanishi va istiqboli	540
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich , PhD, kafedra dotsenti	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruving baholash usullarini tahlili	544
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna , mustaqil tadqiqotchi	
Markaziy Osiyo davlatlarida rekreatsiya turizmi	548
Shaymanova Nigora Yusupovna , doktorant	
Korxona investitsiyalari xususidagi ilmiy-nazariy yondashuvlar va qarashlar evolyutsiyasi	552
Eshqo'ziyev Oxunjon Oybek o'g'li , doktorant	
O'zbekiston sanoatining rivojlanish tendensiyalari, muammo va yechimlari	559
Shavqiyev Erkin , i. f. n.	
"Yashil iqtisodiyot"ga o'tish zaruriyati, dastaklari va uning o'ziga xos tamoyillari	565
Berdiyev Baxtiyor Sodiqovich , kafedra dotsenti	
Innovatsion faoliyatni rivojlantiruvchi omillar va ulardan samarali foydalanish yo'nalishlari	571
Ashurov Maxammadjon Sotvoldiyevich , i. f. n., kafedra dotsenti	
Ijtimoiy tarmoqlar analitikasi	576
S. Qulmatova , PhD, dotsent	
Analysing the Functioning of Enterprise Management in the Context of Institutional Reforms	581
Kurpayanidi Konstantin Ivanovich , Professor	
Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi samaradorligini baholash	586
Ruxsatova Rushana O'ktamovna , erkin tadqiqotchi	
Soliq tushumlarini prognozlashtirish modellarini qurishning klassik va intellektual usullari	593
Narmanov Ulug'bek Abdugapparovich , PhD; Maqsudov Azamat Maqsud o'g'li	
Kompaniyani samarali boshqarishda marketingning o'rni va uning tamoyillarini qo'llash istiqbollari	598
Usmonova Dilfuza Ilhomovna , kafedra dotsenti	
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё	602
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли , научный сотрудник	
Oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy manbalari bo'yicha xarajatlar hisobi va uni takomillashtirish	608
Artikov Kurbonazar Amonovich , mustaqil ilmiy tadqiqotchi	
Innovatsion iqtisodiyot sharoitida inson kapitaliga yo'naltirilgan investitsiyalarning ahamiyati	614
Asamxodjaeva Shoir Shukurullaevna , katta o'qituvchi	
Перспективы развития инноваций и роль стартапов: зарубежный опыт, проблемы и решения	618
Ачилова Ширин Шавкат кизи , старший преподаватель	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarni kreditlashda garov ta'minotini takomillashtirish	622
Bazarova Nigora Ravshanovna , kafedra dotsenti	
Sug'urta tashkilotlari investitsiya faoliyatini boshqarish masalalari	627
Kenjayev Ilhom G'iyozovich , iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes	632
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich , Scientific researcher	
Tijorat banklari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish yo'llari	637
Mirpulatova Luiza Mansurovna , doktorant	
Tijorat banklarining tadbirkorlik subyektlarini kreditlash metodologiyasining ekonometrik tahlillari	642
Norov Akmal Ruzimamatovich , DSc, kafedra professori	
Tijorat banklarida kreditlash amaliyotini takomillashtirish yo'llari	649
Norova Nozima Nabiyeva , katta o'qituvchi	
Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari	657
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
Jahondagi kuzatilayotgan globalashuv va tabiatdagi o'zgarishlar oqibatida kelib chiqayotgan turli xatarlardan himoya qilishda sug'urta tashkilotlari oldida turgan vazifalar ("O'zbekinvest" EISK AJ misolida)	661
Sayfulla Mirzoyev	
International Experiences on Restoration of Financial Stability Through Indicators in Commercial Banking Sector	666
Solijonova Muxlisa Azamatovna	
Pensiya yoshining pensiya ta'minoti tizimiga ta'siri	668
Tursunov Jaxongir Pulatovich , DSc	

Mamlakat iqtisodiyotini islom moliya instrumentlari orqali rivojlantirish istiqbollari.....	673
Xalikov Ulug'bek Rustamovich , PhD	
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati.....	678
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova , mustaqil izlanuvchisi	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini davlat tomonidan qo'llab quvvatlashning innovatsion menejment tamoyillari...	683
Shaniyazova Zamira Oralbayevna , PhD	
Тенденции развития жилищного строительства.....	688
Алиева Зилола Маматвалиевна , доцент кафедры	
Tadbirkorlik subyektlarini moliyalashtirishning innovatsion usullari.....	692
Shakirova Nigora Axralovna , kafedra dotsenti v.b.	
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'larining shakllanishi va nazorat qilinishi.....	698
Xusanov Nishonboy Abdusattarovich , filologiya fanlari doktori, professor	
Спиртные напитки - вред здоровью	702
Кариева Халима Икромжоновна , старший преподаватель кафедры	
Importance of Social Infrastructure Development in Rural Areas	706
Munisa Alimova	
Davlat xizmatida agile loyiha boshqaruvi texnologiyasidan foydalanish	709
Isaqova Zebo Murodovna , f.f.n. (PhD), tadqiqotchi	
Korxonalar moliyaviy tahlilining ahamiyati	714
Karimov Eminjon Gapardjonovich , doktorant	
Рекреация как основа духовно-культурного возрождения нации и социально-экономического развития страны	716
Алимова Гузал Алишеровна , Доктор философии (PhD) по экономическим наукам	
Развитие тепличного плодовоовощеводства и создание в отрасли цепочки добавленной стоимости Республики Узбекистан.....	722
Дурманов Акмал Шаймарданович , PhD, доцент кафедры	
Oliy ta'lim muassasalarida ilmiy-tadqiqot faoliyatini rivojlantirishning innovatsion usullari.....	734
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li , DSc, mustaqil izlanuvchi	
Роль виртуальных банков в развития экономики Узбекистане.....	738
Каримов Нарбой Ганиевич , доктор экономических наук; Ниязметов Мансур Рустамович	
Xotin-qizlarni ish bilan ta'minlashga ko'maklashish imkoniyatlari	742
Xayitov Abdimannon Buxarovich , iqtisod fanlari nomzodi	
Maxsus iqtisodiy zonalar: mazmun-mohiyati, ulardagi investitsiya muhitini yaxshilash	748
Ja'sur Umirzoqov Artiqboy o'g'li , PhD, dotsent	
Современные тенденции формирования системы критериев рабочих мест в условиях экологизации экономики	754
Ходжаева Нодирахон Абдурашидовна , PhD, профессор	
Yangi O'zbekistonda xizmatlar sohasi – mamlakat taraqqiyotining drayveri	760
Yusupov Muxamadamin , kafedra dotsenti	
Oliy ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlarning zarurati	767
Anvar Bazarbayevich Gafurov , PhD (i.f.f.d)	
Kichik sanoat zonalaridagi korxonalar raqobatbardoshligini oshirish.....	774
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillayevich , kafedra dotsenti v.b.	
Pensiya yoshining pensiya ta'minoti tizimiga ta'siri.....	778
Tursunov Jaxongir Pulatovich , DSc	
Tibbiy sug'urtada innovatsiyalar va IT-texnologiyalarning qo'llanilishi	784
Xalikulova Gulzada Tadjimuratovna , PhD, kafedra dotsenti	
Improvement of Scientific Methodological Bases of Innovative Management of Higher Education Institutions.....	789
Gafurova Dilshoda , PhD	
Leveraging Public-Private Partnerships for Strategic Investment Financing.....	793
Yakubova Samira , PhD	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida banklarning o'rni.....	797
Adilova Zohida Ikromjonovna	
Turistik resurslarning salohiyatdan samarali foydalanishning nazariy asoslari	801
Alimardonova Zebuniso Mamarajabovna , mustaqil izlanuvchi	
Respublikamizda qimmatli qog'ozlar bozorini raqamlashtirishning o'ziga xos jihatlari.....	805
Xojiyev Jaxongir Dushabayevich , kafedra dotsenti v.b.	
Исследование алюминиевого порошка как строительный материал	809
Шарипова Мадина Конгратабаевна , преподаватель	
Bank tizimi samaradorligini oshirishda chakana bank xizmatlarining o'rni.....	812
Raxmatov Temur Sotiboldiyevich , PhD	
Lizing faoliyatini kreditlashda anderraytingdan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari	818
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Milliy moliya bozorini rivojlantirish xususidagi ilmiy-nazariy qarashlar	824
Burxanov A. U. , i.f.d., professor, Muratov Amir Timur ug'li , talaba	
Iqtisodiyotda yashil innovatsiyalarni joriy etishni konseptual asoslari.....	829
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna , kafedra dotsenti	
Цифровизация страховых претензий является основным механизмом развития страховой отрасли.....	835
Узакова Камола Бехзодовна , ассистент кафедры	

O'zbekiston va MDH mamlakatlari soliq tizimining qiyosiy tahlili	839
Bobomurotova Manzura Panji qizi , mustaqil tadqiqotchi	
Soliq ma'muriyatchiligi tizimida samarali soliq nazoratini tashkil etish masalalari	845
Poyonov Bobir Bekmurod o'g'li, Bobomurotova Manzura Panji qizi , mustaqil tadqiqotchilar	
Banklarda aktivlar portfellarining zamonaviy holati	851
Murodova Mohigul Chori qizi , katta o'qituvchi	
Vaqtni boshqarish texnologiyasidan foydalangan holda talabalarining o'quv faoliyatida o'zini o'zi tashkil etishini rivojlantirish muammosini o'rganishning nazariy asoslari	855
Otajonova Maftuna Sultonmurodovna , tayanch doktorant	
Kredit-modul tizimida talabalarining mustaqil ishini rejalashtirish va tashkil qilish	859
Ustadjalilova Xurshida Aliyevna , p. f. n.	
Erkin iqtisodiy hududlarga investitsiyalarni jalb etish innovatsion taraqqiyot omili sifatida	863
Sheraliyeva Saida Azatovna , katta o'qituvchi	
Paxta-to'qimachilik klasterlari mahsulotlari eksportini motivatsiyalash mexanizmi	868
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich , tayanch doktorant	
O'zbekiston Respublikasida soliq tavakkalchiligini boshqarishning hozirgi zamon muammolari	875
Abdusheerzov Abdullo Baxtiyorovich , mustaqil izlanuvchi	
Modern Methods of Tax Control: Analysis, Problems and Solutions	879
Ergasheva Malikakhon , Independent researcher	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish mehnat bozorida bandlik darajasini oshirish omili sifatida	884
Amanov Otabek Amankulovich	
Tashqi savdo – statistik o'rganishning obyekti sifatida	888
Ergashev Mirjon Yorqin o'g'li , tayanch doktorant	
Nodavlat notijoart tashkilotlarida maqsadli tushumlarga doir ishchi schotlarni takomillashtirish	893
Ne'matov Oybek Ismatullayevich , PhD	
Kichik biznes subyektlarida marketing strategiyasini qo'llash va uni takomillashtirish	897
Saidaxmedova Nodira Iloxomova , DSc	
Библиометрический анализ области знаний налогового администрирования	902
Bokhodir Isroilov , Doctor of Economics, Boburshokh Ibragimov , PhD	
Soliq qarzini undirish amaliyoti va uni tartibini takomillashtirish tahlili	909
Raximova Shaxlo Rajapboyevna , mustaqil tadqiqotchi	
Dorivor o'simliklarni yetishtirish va qayta ishlashda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning ahamiyati	915
Xo'jaqulova Nigora Rustamovna , PhD	
Davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishda soliqlarning ta'sirini boshqarish	922
Maxmudov Anvarjon Maxmudovich , mustaqil izlanuvchi	
O'zbekistonda tijorat banklarining investitsion faoliyatining ekonometrik tahlili	930
Achilov Uyg'unjon Ulug'bekovich , dotsent	
Семья и ее роль в воспитании молодежи	935
Зайналов Жахонгир Расулович , профессор, Бердикулов Журабек , ассистент	
Don mahsulotlari korxonalarida ishlab chiqarish xarajatlarining boshqaruv hisobi, audit va tahlil qilishga oid tadqiqotlarga doir mulohazalar	938
Nosirov Ilhom Abbosovich , i.f.d., Abdilatimov Akmaljon Obidjanovich , mustaqil izlanuvchi	
Повышение эффективности маркетинговой деятельности издательско-полиграфических компаний..	943
Холмирзаева Феруза Абдуллаевна	

DON MAHSULOTLARI KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH XARAJATLARINING BOSHQARUV HISOBI, AUDITI VA TAHLIL QILISHGA OID TADQIQOTLARGA DOIR MULOHAZALAR

Nosirov Ilhom Abbosovich

I.f.d., Fargona politexnika instituti professori

Abdilalimov Akmaljon Obidjanovich

Mustaqil izlanuvchi

Annotatsiya: Mazkur maqolada xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatini boshqarishni tubdan o'zgartirish masalasini, xo'jalik mexanizmini va uning axborot ta'minotining asosi bo'lgan buxgalteriya hisobi sohasida, xususan, yangi xo'jalik shakliga va mazmuniga ega o'lgan klaster nomini olgan sohada ham islohotlar qilish masalasini o'rta qo'yadi. O'tgan uzoq vaqt ichida buxgalteriya hisobi asosan davlat mulki butligi ustidan nazorat qilish, hisobot tuzish vositasi bo'lib hisoblangan va u oqibat natijada subyektning boshqaruv bo'limlaridan ajralib qoldi. Buxgalteriya hisoboti axborotlari o'tgan davrga tuzilib, sodir bo'lgan voqealarni aks ettirilishi natijada xo'jalik subyektlarini boshqarishda buxgalteriya hisobi axborotlaridan qoniqarsiz foydalanilmoqda, chunki axborotlar ancha kechikib taqdim etilganligi sababli uning natijasi bo'yicha tegishli qarorlar qabul qilish imkoniyati kamayadi. Shu bois mamlakatimizda don mahsulotlarini yetishtirish va uni qayta ishlash xarajatlarning boshqaruv hisobi, auditi va tahlil qilish masalalarini o'rganishni dolzarb deb hisobladik.

Kalit so'zlar: don mahsuloti, hisob siyosati, boshqaruv hisobi, klasterlar, audit, tahlil qilish, qayta ishlash, texnologiya, boshqaruv axboroti.

Abstract: This article examines the issue of a fundamental change in the management of the activities of business entities, the economic mechanism and the basis of its information support, in particular in the field of accounting, which is called a cluster with a new economic form and the content raises the question of reforms in this area. For a long time, accounting was viewed mainly as a means of control over all state property, as a reporting tool and, as a result, was separated from the management units of the enterprise. As a result of the fact that accounting information is compiled for the past period and reflects events, accounting information is used in the management of business entities unsatisfactorily, since the information is presented much later, and the possibility of making appropriate decisions regarding its result is reduced. We considered it relevant to study the issues of management accounting, auditing and cost analysis for the production and processing of grain products in our country.

Key words: grain products, accounting policies, management accounting, clusters, audit, analysis, processing, technology, management information.

Аннотация: В данной статье рассматривается вопрос кардинального изменения управления деятельностью хозяйствующих субъектов, экономического механизма и основы его информационного обеспечения, в частности, в сфере бухгалтерского учета, который называется кластером с новой экономической формой и содержание поднимает вопрос о реформах в этой области. В течение длительного времени бухгалтерский учет рассматривался главным образом как средство контроля над всем государственным имуществом, как инструмент отчетности и, как следствие, был отделен от подразделений управления предприятия. В результате того, что информация бухгалтерской отчетности составляется за прошедший период и отражает события, учетная информация используется в управлении хозяйствующими субъектами неудовлетворительно, поскольку информация представляется значительно позже, и снижается возможность принятия соответствующих решений относительно ее результата. Мы считали актуальным изучение вопросов управленческого расчета, аудита и анализа затрат на производство и переработку зерновой продукции в нашей стране.

Ключевые слова: зерновая продукция, учетная политика, управленческий учет, кластеры, аудит, анализ, обработка, технология, управленческая информация.

KIRISH

Mamlakatimizning qishloq xo'jaligi tarmog'ida xalqaro andazalar asosida bozor iqtisodiyotiga o'tish uchun barcha imkoniyatlar va tajriba ham mavjud. Ma'muriy - buyruqbozlik tizimidan meros bo'lib qolgan iqtisodiy va siyosiy munosabatlar bilan istiqbolli boshqaruv majmuasini yechish mumkin emasligini davr ko'rsatib berdi. Iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida ma'muriy buyruqbozlik tizimidan holi bo'lgan erkin bozor munosabatlariga o'tmasdan turib, inson qadrini oshirish, shaxs va jamoa manfaatdorligini, xalq turmush sharoitini yaxshilab bo'lmaydi. Bu masalalar majmuyida xo'jalik boshqaruvining barcha funksiyalari, shu jumladan ishlab chiqarish xarajatlarini buxgalteriya hisobi, nazorat va tahlilini va mahsulotlar tannarxini hisobga olishni oqilona tashkil qilish va uni takomillashtirish vazifalari yotadi. Albatta, bu yo'l oson yo'l emas. Uning murakkabligi konser-vatik qarashlar inersiyasi va avvalgi tassavurlarni yengish, dehqonda yerga, texnikaga va boshqa ne'matlarga bo'lgan haqiqiy egalik hissini uyg'otish, bozor munosabatlariga to'sqinlik qilayotgan ma'muriy-buyruqbozlik tizimi qoldiqlariga barham berish zaruriyati yotadi. Qishloq xo'jaligida bozor tizimi barcha mulk egalari teng huquqliligini, ularning ijtimoiy va iqtisodiy himoyasini kafolatini ta'minlaydigan ijtimoiy-huquqiy asosini yaratishi lozim.

Bunday islohatlarni quyidagi yo'nalishlarda olib borishni maqsadga muvofiq deb bilamiz:

- birinchidan, ekin ekiladigan yerlardan foydalanish yaxshilash va qishloq xo'jaligi tarmog'ida ish yuritishni tubdan o'zgartirish;
- ikkinchidan, yerni o'zining haqiqiy egasiga topshirish;
- uchinchidan, g'alla yetishtirish va uni qayta ishlashni uyg'unlikda amalga oshirish;
- to'rtinchidan, ishlab chiqaruvchi bilan davlat o'rtasidagi munosabatlar bozor talablari asosida amalga oshirilishini ta'minlash.

Mustaqillik yillarida ishloq xo'jaligi tarmog'ini xususiyatini hisobga olgan holda aytib o'tilgan choralarning amalga oshirilishini ta'minlovchi aniq maqsadga yo'naltirilgan yagona konsepsiya yaratildi. Unga ko'ra hozirgi kunga qadar shakllangan g'allachilik majmuyi korxonalarida tashkiliy-texnik va ijtimoiy-iqtisodiy tuzilmalar sohadagi islohatlarni amalga oshirilishini ta'minlashi uchun ularni tubdan qayta tashkil etishni taqozo etadi. Respublikaning sanoati rivojlangan mamlakatlarning xom ashyo bazasi bo'lishidan voz kechishi, g'allachilik sohasining yuqori hosildorlik va samaradorligini ta'minlovchi g'allani qayta ishlash sanoati korxonalarini ahamiyatini yanada oshiradi. Bunday tarkibiy o'zgarishlar g'allani qayta ishlash korxonalarini hududlar bo'yicha optimal joylashtirishda, xarajatlardan tejab-tergab foydalanishda, pirovard natijada, ularni ish samaradorligini oshirishda namoyon bo'ladi. Mustaqillik yillarida g'allachilikda xo'jalik tarzining tarkibi yanada mustahkamlanib bordi. Dastlabki yillarda monopol, jamoa mulkiga asoslangan shirkat xo'jaliklari va paychilikka asoslangan qishloq xo'jaligi korxonalari o'rniga xususiy mulkka tayangan optimallashtirgan fermer xo'jaliklari barpo etilgan bo'lsa, bugunga kelib g'allani yetishtirish va chuqur ishlov berishga qaratilgan va xususiy mulkga asoslangan klaster va g'allachilik kooperativlari rivojlanmoqda. Natijada yer egasini topdi. Unumdorligi past va faqat g'alla yetishtirishga qaratilgan fermer xo'jaliklarining o'rniga tashkil etilayotgan g'allachilik klasterlari va qishloq xo'jaligi kooperativlari soha iqtisodiyotini mustahkamlashning yagona va to'g'ri yo'li ekanligi o'z tasdig'ini topmoqda.

Qayd etilishicha, mamlakatda agrar sohani isloh qilish, unga bozor mexanizmlari va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish borasida izchil chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Xususan, klaster usuli yo'lga qo'yildi, ekin turlari zamon talabidan kelib chiqib o'zgartirildi. Natijada hosildorlik ham, daromad ham oshmoqda. Respublikada yetishtirilayotgan 80 turdan ortiq qishloq xo'jaligi mahsulotlari 66 ta mamlakatga eksport qilinmoqda.

Muxtaram Prezidentimizning har bir utkazayotgan yig'ilishlarida klasterlarning rejadagi quvvatlari, investitsiya miqdori va eksport hajmi bo'yicha ma'lumotlar chuqur tahlil qilinadi.

Yig'ilishda g'allachilik klasterlari faoliyatini takomillashtirish, paxta va g'alla yetishtirishda davlat rejasini bosqichma-bosqich bekor qilish masalalari ham muhokama qilindi.

Davlat rahbari bu haqda joriy yil 24-yanvardagi Murojaatnomasida "Paxta va g'alla yetishtirishga davlat buyurtmasini bekor qilib, ushbu mahsulotlarni bozor tamoyillari asosida xarid qilish tizimiga bosqichma-bosqich o'tamiz deb ta'kidlagan edi. Agar bu yo'ldan bormasak, fermer va dehqonlarimiz mahsulot yetishtirishda erkin bo'lmaydi, ular o'zlari kutganlaridek manfaat ko'rmaydi, hokimlarning esa ish uslubi o'zgarmaydi", – deb ta'kidlagan edi. Ta'kidlanishicha, bu sohada davlat aralashuvini keskin kamaytirish bilan birga hokimlarning reja ortidan quvish va majburiy mehnatga jalb qilish amaliyotiga butunlay chek qo'yadi.

Yig'ilishda klasterlarning huquqiy maqomini belgilash, ularni tanlash, fermerlar bilan munosabatlarini to'g'ri yo'lga qo'yishning ochiq-oshkora mexanizmlarini joriy etish bo'yicha vazifalar belgilandi.

Mamlakatimiz raxbari klasterlarni tanlashda chuqur qayta ishlash darajasi va investitsiyalar hajmi, fermerlar bilan hisob-kitob qilishda mablag'ning yetariligi asosiy mezonlar bo'lishi zarurligini ta'kidladi.

Klaster tashkil etilmagan don ekilgan maydonlarida fermerlar ishtirokida kooperatsiyalar faoliyati yo'lga qo'yilishi belgilandi. Bunda o'sha hududlardagi donni kayta ishlash korxonalari fermerlarga kooperatsiya tashkil etish uchun beriladi, qo'shilgan qiymatdan tushgan daromad kooperatsiya a'zolari - fermerlar o'rtasida taqsimlanadi.

Qishloq xo'jaligi vazirligi hamda Adliya vazirligiga klasterlar va fermerlarning majburiyatlarini aniq belgilab, ularning faoliyatini tartibga solish mexanizmlarini ishlab chiqish vazifasi qo'yildi.

Don yetishtirishni moliyalashtirishning amaldagi tizimi klasterlar bilan ishlashga moslashmagani ko'rsatib o'tildi. Shu bois klasterlar va fermerlarni moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish bo'yicha top-shiriqlar berildi.

So'nggi yillarda O'zbekiston iqtisodiyotida sodir bo'lgan tub o'zgarishlar agrosanoat majmuasidagi donni qayta ishlash korxonalarining egalari va faoliyatining maqsadlari o'zgarishiga olib keldi. Davlat tasarrufidan tashqari xususiy shaxslar va klasterlar ularning mulkdorlariga aylandi va ularning faoliyatidan maqsad xarid va ishlab chiqarish rejalarini bajarish emas, balki foyda olishga qaratilishi sir emas. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini davlat tomonidan xarid qilish sezilarli darajada qisqarganligi sababli ushbu korxonalarning ichki buxgalteriya hisobi ham isloh qilinmoqda, uni muvofiqlashtirish maqsadida xalqaro buxgalteriya hisobi va hisobot standart-lariga moslashtirilmoqda. Yaratilayotgan soliq tizimi doimiy o'zgarishlar holatidadir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI

Ushbu masalaga M. S. Pushkar tomonidan quyidagicha tavsif berilgan: "Agar ishlab chiqarish hisobi ishlab chiqarish xarajatlarini aks ettirishning uslubiyoti va texnik tomonlariga e'tibor qaratgan bo'lsa, boshqaruv hisobi – vaziyatni tahlil qilish, qaror qabul qilish, axborotlarni iste'molchilar talabiga ko'ra o'rganish, tannarxni tashkil topishi, xarajatlarni me'yorlardan chetga chiqishini tahlil qilish va boshqa masalalarni ochib berishga qaratilgan".

Ch. T. Xorngren, Dj. Fosterlarning fikriga ko'ra, boshqaruv hisobi quyidagi mazmunga ega: "Boshqaruv hisobi qandaydir ob'yektni boshqarishda zarur bo'lgan axborotlarni aniqlash, baholash, to'plash, tizimlashtirish, tahlil etish, bo'laklarga ajratish, talqin qilish va taqdim etishdan iboratdir".

B. Yu. Maksudov o'zining ilmiy ishlarida boshqaruv hisobi bo'yicha quyidagi ta'rifni shakllantirgan: "Bosh-qaruv hisobi korxonaning ichki hisob tizimi bo'lib, korxona faoliyatining hozirgi va kelgusida rivojlanishini muvofiqlashtirish, optimallashtirish hamda istiqbolni belgilash maqsadida hisob jarayoni va boshqaruv tizimi o'rtasida bog'lovchilik vazifasini bajaruvchi boshqaruv axborotlari bilan ta'minlashning integrallashgan tizimidir".

Korxonalar uchun yangi ish sharoitlari buxgalteriya tizimini tubdan o'zgartirmoqda. Ilgari birlashtirilgan bux-galteriya hisobi tizimi uchta quyi tizimga bo'lindi: boshqaruv hisobi, moliyaviy hisob va soliq hisobi, ularning har biri o'z ta'rifi, ob'ekti va usullariga ega.

Korxonalar uchun yangi ish sharoitlari buxgalteriya tizimini tubdan o'zgartirmoqda. Ilgari birlashtirilgan bux-galteriya hisobi tizimi uchta quyi tizimga bo'lindi: boshqaruv hisobi, moliyaviy hisob va soliq hisobi, ularning har biri o'z ta'rifi, ob'ekti va usullariga ega.

Hozirgi vaqtda korxonalarning asosiy intilishlari ishlab chiqarishni boshqarish samaradorligini oshirish bilan bog'liq, shuning uchun boshqaruv hisobi ayniqsa muhimdir. Buxgalteriya hisobini boshqaruv ehtiyojlariga qayta yo'naltirish uchun dolzarbdir, chunki tezkor ma'lumot bilan ta'minlash eng oqilona boshqaruv qarorlarini o'z vaqtida qabul qilish imkonini beradi.

Donni qayta ishlash korxonalarining asosiy faoliyat turlarini tarmoqlar bo'yicha ulgurji savdo va sanoat deb tasniflash mumkin. Biroq, ular texnologik xususiyatlarga ega. Ilgari ushbu korxonalarda buxgalteriya hisobini yuritish tartibini tartibga solgan me'yoriy hujjatlar eskirgan va hozirda uni yuritish uchun asos bo'la olmaydi va iqtisodiy adabiyotlarda bu muammolar yoritilmagan.

Tadqiqotlar xususida mulohazalarimizning dolzarbligini shu bilan yana ta'kidlash mumkinki, donni qayta ishlash korxonalarining buxgalteriya hisobi va ichki audit tizimini yanada rivojlantirishga bo'lgan ehtiyojlari bilan belgilanadi. Xarajatlarni hisobga olish muammolarini hal etish, ularni mahsulot, ish va xizmat turlari bo'yicha aniq sanoat sharoitida oqilona taqsimlash ayniqsa muhimdir. Zamonaviy usullar va asosli tavsiyalarning yo'qligi soliqlarni hisoblashda jiddiy xatolarga yo'l qo'ymoqda va buning natijasida soliq organlari tomonidan jarimalar qo'llash natijasida moliyaviy yo'qotishlar kelib chiqishi mumkinligini unutmashimiz kerak.

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini saqlash va qayta ishlash xizmatlari uchun narxlar va to'lovlarni belgilashda donni qayta ishlash va qishloq xo'jaligi korxonalari o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlar, shuningdek, buxgalteriya hisobi masalalari muammoli bo'lib hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotchilar o'z oldiga maqsad qilib donni qayta ishlash korxonalarida mavjud buxgalteriya hisobi va audit tizimini tanqidiy tahlil qilish asosida uni takomillashtirish bo'yicha uslubiy ko'rsatmalar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishni xam qo'yishlari zarur.

Belgilangan maqsaddan kelib chiqib quyidagi muammolarni hal qilish zarurligini maqsadli deb hisobladik:

1. Buxgalteriya hisobi va auditning nazariy asoslari va ularning genezisini o'rganish.
2. Donni qayta ishlash korxonalarining xo'jalik faoliyati va ulardagi joriy hisob va audit amaliyotini tahlil qilish.

- Donni qayta ishlash korxonalari faoliyatining tarmoqqa xos xususiyatlarini umumlashtirish, ularning xarajatlar hisobini tashkil etishga ta'sirini o'rganish va xarajatlarni faoliyat turlari, mahsulot, ishlar, xizmatlar o'rtasida taqsimlashning mumkin bo'lgan usullarini aniqlash.
- Korxona tomonidan eksport qilinadigan xizmatlar ishlab chiqarishda foydalaniladigan va byudjetdan qoplanishi shart bo'lgan resurslarga tegishli qo'shilgan qiymat solig'i summalarini hisoblash imkoniyati va usulini o'rganish.
- Korxonaning hisob siyosati va ichki auditini takomillashtirish bo'yicha takliflarni asoslash.

Tadqiqotlar natijasida donni qayta ishlash korxonalarining birlamchi, sintetik va analitik buxgalteriya hisobi ma'lumotlari, moliyaviy (buxgalteriya) hisobotlari va muallifning bosh buxgalter va auditor sifatida ishlagan paytida to'plangan shaxsiy tajribasidan foydalanilgan. Tadqiqot jarayonida tahlilning umumiy ilmiy usullari, so'rov usullari, umumlashtirish, taqqoslash, o'rganilayotgan ob'ektlarga tarixiy va mantiqiy yondashuvlardan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

- Buxgalteriya hisobining funktsional yo'nalishi va tashkiliy tuzilmasini o'zgartirish butun xo'jalik hisobi tizimining sifat darajasini oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga, boshqaruv hisobi va ichki auditning zamonaviy vazifalarga mos keladigan darajasi ijrochilarning ishini nazorat qilish va javobgarlikni taqsimlashning o'zaro bog'liq muammolarini hal qilishni ta'minlaydi, bu nazorat harakatlarining sifat xususiyatlarini sezilarli darajada yaxshilaydi.
- Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini saqlash, tozalash, quritish va qayta ishlash bo'yicha xizmatlar narxlari hamda tayyor mahsulot ishlab chiqarish standartlarini belgilashda donni qayta ishlash va qishloq xo'jaligi korxonalari o'rtasidagi munosabatlardagi muammolar birinchisining monopol mavqei bilan bog'liq. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtiruvchilarning moliyaviy manfaatlariga putur yetkazilishi, qayta ishlash korxonalaridan hisobsiz ortiqcha mahsulot yetishtirilishi, byudjetga soliqlarning kam to'lanishi bu holatning natijasidir.
- Donni qayta ishlash korxonalari faoliyatining o'ziga xos tarmoq xususiyatlari, o'zgargan bozor sharoitlarida ularning diversifikatsiyasi hamda zamonaviy normativ-huquqiy bazaning yo'qligi xarajatlarni faoliyat turlari, mahsulot, ishlar va xizmatlar bo'yicha asosli taqsimlash muammosini keltirib chiqardi. taqsimlash xarajatlarning bitta buxgalteriya hisobiga integratsiyalanganligi hisobga olinsa maqsadga muvofiq bo'ladi.

Qayta ishlangan va to'liq bo'lmagan qishloq xo'jaligi mahsulotlari miqdoriga mutanosib ravishda ularni shartli miqdorga kamaytirish koeffitsientlari tizimidan foydalangan holda xarajatlarni taqsimlashning taklif etilayotgan usullari buxgalteriya hisobi, statistik, boshqaruv, moliyaviy va soliq hisobotlari uchun ishonchli ma'lumotlarni taqdim etish imkonini beradi.

- Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini MDH davlatlaridan tashqariga eksport qilish bo'yicha xizmatlarni ishlab chiqarish va sotish uchun foydalaniladigan va donni qayta ishlash korxonalari tomonidan byudjet mablag'lari hisobidan qoplash uchun taqdim etiladigan resurslar bilan bog'liq qo'shilgan qiymat solig'i miqdorini aniqlash bilan bog'liq muammolarni hal qilish maxsus hisob-kitoblar orqali mumkin.

Ular korxonaning barcha xarajatlarini hisobot davridagi mahsulot ishlab chiqarishning umumiy hajmida eksport qilinadigan xizmatlar ulushiga mutanosib ravishda taqsimlash tamoyiliga asoslanadi. Bunda bojxona hujjatlarining zarurligi, uning tarkibi va soliq organlariga taqdim etish muddatlari to'g'risidagi qonun hujjatlari talablari inobatga olinadi.

- Donni qayta ishlash korxonalarining buxgalteriya hisobi va ichki audit tizimini rivojlantirish bo'yicha bir qator muammolar ularning hisob siyosati va nazoratini takomillashtirish orqali hal etilmoqda. Xo'jalik operatsiyalarini qayd etish usullarini to'g'ri tanlash va ichki audit xizmatlarining ishlash tamoyillariga rioya qilish korxona maqsadlariga erishishni samarali ta'minlaydi.

Shu yo'nalishdagi tadqiqot ishining amaliy ahamiyati bugungi davr talabi bo'lib, birinchi navbatda, uning asosiy uslubiy qoidalari donni qayta ishlash korxonalarida mahsulot, ish va xizmatlarni rejalashtirish, hisobga olish va hisoblash bo'yicha tarmoq yo'riqnomalariga kiritilishi mumkinligidadir. Ushbu korxonalarda buxgalteriya hisobi va audit tizimini takomillashtirish bo'yicha ishlab chiqilgan uslub va tavsiyalar mustaqil amaliy ahamiyatga ega. Mazkur uslublardan foydalanish natijasida:

- mahsulot, ish va xizmatlarni ishlab chiqarish va sotish tannarxini hisoblash;
- korxonaning hisob siyosatini maqsadli va har tomonlama shakllantirish;
- eksport xizmatlarini ko'rsatishda "kirish" QQS miqdorini asosli ravishda hisoblash;
- "to'lov bo'yicha" soliqqa tortiladigan to'langan mahsulot tannarxini to'g'ri aniqlash;
- ichki audit samaradorligini oshirish;
- qishloq xo'jaligi va donni qayta ishlash korxonalari o'rtasidagi munosabatlarni yaxshilash mumkin bo'ladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Buxgalteriya hisobi va auditning nazariy tadqiqotlari va donni qayta ishlash korxonalarida amaliyotni o'rganish bizga bir qator xulosalar chiqarish va ularni zamonaviy sharoitlarda takomillashtirish bo'yicha takliflarni shakllantirish imkonini beradi.

Ko'p ming yillik rivojlanish yo'lidani o'tib, bugungi kunda buxgalteriya hisobi uch turdagi tizimdir: boshqaruv, moliyaviy va soliq hisobi. Buxgalteriya hisobining barcha turlari tadqiqotimiz ob'ektlari amaliyotida u yoki bu darajada mavjud bo'lib, unda ma'lum o'rinlarni egallaydi.

Boshqaruv hisobi korxona faoliyatini boshqarish uchun boshqaruv xodimlari uchun zarur bo'lgan xarajatlar va xo'jalik faoliyati natijalari to'g'risidagi ma'lumotlarni hisobga olish, rejalashtirish, nazorat qilish, tahlil qilish tizimi sifatida hozirgi vaqtda ishlab chiqarish hisobidan boshqaruv hisobiga o'tish bosqichida.

Buxgalteriya hisobi moliyaviy natijalarni aniqlash va hisobot davri uchun moliyaviy hisobotlarni tayyorlash uchun buxgalteriya hisoblari bo'yicha umumlashtirilgan ma'lumotlarni to'plash tizimi sifatida an'anaviy ravishda barcha xo'jalik hisobi tizimida asosiy o'rinni egallaydi.

Soliq hisobi korxonaning soliq majburiyatlarini to'g'ri hisoblash uchun zarur bo'lgan iqtisodiy va moliyaviy ma'lumotlarni to'plash, hisobga olish va qayta ishlash tizimi sifatida hozirda yangi bosqichga olib chiqisni taqozo etadi.

Audit tizimi ikki turdan iborat bo'lib, mulkdorning manfaatlariga va boshqaruv - ijrochi menejerning manfaatlariga xizmat qilishi zarur. Fikrimizcha, taftish o'tkazuvchi taftish komissiyalarining faoliyati bir qator sabablarga ko'ra samarasiz bo'lib, ular, qoida tariqasida, aksiyadorlarning umumiy yig'ilishi uchun rasmiy hisobot tuzish bilan cheklanib, haqiqiy tekshiruvlar o'tkazmaydi.

Ichki audit samaradorligini oshirish maqsadida biz quyidagi tavsiyalarni samarali deb hisoblaymiz. Taftish komissiyasi to'g'risidagi taxminiy Nizom, uning ishlash tartibi va uning a'zolarining har bir auditorlik tekshiruv uchun to'lov va oshirilgan dividendlar shaklida manfaatdorligini belgilovchi; ichki audit metodologiyasi, shu jumladan auditni rejalashtirish tartibi, yo'nalishlar ro'yxati, amalga oshirish usullari va uni amalga oshirish to'g'risidagi hisobot; ikkita asosiy yo'nalish bo'yicha audit dasturlari: ishlab chiqarish xarajatlarini hisobga olish va mahsulot harakatini hisobga olish.

Shuningdek, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini saqlash, quritish va qayta ishlash bo'yicha xizmatlar ko'rsatish va ishlarni bajarishda donni qayta ishlash korxonalari va qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilari o'rtasidagi munosabatlar tizimidagi kamchiliklar mavjud. Asosiysi, birinchi faoliyat sohasida monopol mavqeidan foydalanib, to'lov tartib-qoidalarini, xizmatlar va ishlarni ko'rsatish uchun narxlar va shartlarni joriy qiladi, bu esa ikkinchisining moliyaviy holatiga salbiy ta'sir qiladi. Shu bilan birga, etkazib beruvchilar soliqqa tortilmaydigan, hisobga olinmagan mahsulotlar va biznes chiqindilari zaxiralarini yaratadilar.

Normativ-huquqiy hujjatlar liftlar uchun tozalashdan keyin olingan chiqindilar va tozalangan mahsulotlarning narxini va hisob-kitob narxini aniqlash tartibini nazarda tutmaydi. Bu muammo biz ishlab chiqqan metodologiya yordamida hal qilindi, mahsulot va chiqindilar miqdori nisbati printsipiga asoslanib, ifloslanish bo'yicha bir xil sifatga tushirildi va amaliy foydalanish uchun qulay shakl ko'rinishida shakllantirildi. qishloq xo'jaligi mahsulotlari va chiqindilarni tozalashdan keyin buxgalteriya bahosi.

Umumiy xo'jalik xarajatlarini hisobga olish holatini tahlil qilish bizga ishlab chiqarish jarayoni bilan bevosita bog'liq bo'lmagan va faqat uni tashkil etish va boshqarish bilan bog'liq bo'lgan xarajatlarni asossiz ravishda o'z ichiga oladi degan xulosaga kelishimizga imkon beradi, bu esa tannarxning buzilishiga olib keladi. ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarning yaxlitligi, shuningdek uning har bir turi alohida. Zamonaviy me'yoriy hujjatlarda umumiy biznes xarajatlarining to'liq ta'rifi berilmagan, ushbu xarajatlarga tegishli xarajatlarning o'ziga xos tarkibi va ularni mas'uliyat markazlari o'rtasida taqsimlash tartibi belgilanmagan.

Yana bir e'tiborli taklif, umumiy biznes xarajatlari ro'yxatini qayta o'rganib chiqish va iqtisodiy toifaning ma'nosidan kelib chiqib tuzilishi xam ilmiy qarashlar tadqiqotiga muxtoj. Xarajatlarni mas'uliyat markazlari o'rtasida taqsimlash tadqiqot ob'ektlari faoliyati turlarining ko'pligi va turli xilligi sharoitida eng oqilona va mumkin bo'lgan hisoblangan ish haqiga mutanosib ravishda amalga oshirilishi kerak dtb hisoblaymiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Qishloq xo'jaligida yer va suv resurslaridan samarali foydalanish chora-tadbirlari to'g'risida" 2019-yil 17-iyundagi PF-5742-son Farmoni.
2. AUDIT., N. Toshmamatov, X. Kamolov, I Nosirov, S. Toshmamatov, Uchebnaya posobiya . – g.Andijan – 2018, – 300 s.
3. Nosirov I.A.(2017).The role of the ecological management on the developing of small business. Theoretical & Applied Science.
4. Nosirov IA.(2016). Vliyaniye nauchno-texnicheskogo progressa v effektivnom ispolzovanii resursov. LI Respubliki Uzbekistan. Vestnik Respubliki Karakalpagistan.
5. I.Ismanov, N.Toshmamatov, S.Buzrukxonov. Moliyaviy hisob va hisobot. Darslik. Toshkent. "Sano-standart"-2019-yil.
6. Nosirov I. A. Sovershenstvovaniye ucheta i analiza zatrat xlopkopererabativayushix predpriyatiy (na primere kooperativnix xozyaystv Ferganskoy dolini) .Monografiya. 1998 g.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.